

BAARDWIJK, GEM. IN HET *Land-van-Heusden*, prov. *Noord-Brabant*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en distr. *Waalwijk* (9 k.d., 4 m. k., 9 s.d.), 51° 41' 43" N. Br., 22° 43' 28" O.L., palende N. aan de gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren*, O. aan *Oudheusden-Elshout-en-Hulten en Drunen*, Z. aan *Loon-op-Zand*, W. aan *Waalwijk*. Deze gem. bevat niets dan het d. *Baardwijk* en daarin ongeveer 1100 inw., onder welke 160 Herv., terwijl de oveige R.K. zijn. De inw. Vinden meest hun bestaan in den landbouw.

De gem. *B a a r d w i j k* is eene heerlijkh., die vroeger hoog en laag geregt had, en waarmede in het jaar 1407 zekere *F o y k e F o y k e n s z.*, in 1413 *Hugo van Wil l e s t e y n F o y k e n s z.* En in 1438 *Geer t r u i d van Wil l e s t e y n* verleid werden, welke laatste haar in 1443 aan *Heer Dieder ik van Mer wede*, ridder, *Heer van Ethen en Meeuwen*, Kastelein van *Geertruidenberg*, en *Dijkgraaf van Zuid-Holland* overgaf, door wien, in het jaar 1447, deze heerlijkheid, bij toestemming van den *Graaf van Holland*, aan zijnen zoon *Kl a a s van Mer wede* is opgedragen, die haar zijne dochter *Macht el d n a l i e t*, welke bij haar huwelijk deze heerlijkheid in het geslacht van de *Jonge* overbragt. Thans is zij in eigendom toebehoorende aan *Mevr. de Gravinne de Hoghs t a d t*, douarière van den *Baron Renat us d'Over schie Wis ber g*, als mobiltaire en tochtenaresse erfgename der goederen van gezegden *Baron d'Over schie Wis ber g*.

Het d. *B a a r d w i j k* of *B a a r t w i j k* ook wel *B a a r w i j k*, *B a r e w i j k* en *B a r t w i j k* geschreven, is één van de dorpen, die de *Langstraat* uitmaken, en 3 u. W. van 's *Hertogenbosch*, 1 u. Z. van *Heusden*, ½ u. O. van *Waalwijk* gelegen. Het is een zeer aanzienlijk dorp, dat volgens sommigen reeds in de zesde eeuw door de *Denen* zoude gesticht zijn, terwijl anderen willen, dat het zijnen naam ontvangen hebbe van de *Longobarden*, wier wijkplaats het zoude geweest zijn; beide meeningen zijn echter slechts op gissing gegrond, en missen alle bewijs.

B a a r d w i j k is een der dorpen, die, bij den inbraak en overstroming van den *Groeten Zuid-Hollanschen waard*, op den 18 November 1421, ondergeloopen, maar een der 34, die naderhand weder droog geworden zijn; vele inwoners verloren daarbij hun leven, terwijl anderen groote schade aan huis en have leden.

De R.K. hebben hier eene kerk, die aan den *H. Paus en Martelaar Cl emens* toegewijd en in 1836 geheel vernieuwd is. De statie, die 950 zielen telt, en door éénen *Pastoor* bediend wordt, behoort tot het voormalig bisdom of vic. *Gener. Apost. Van 's Hertogenbosch*, dek. van *Geertruidenberg*. De *Herv. Kerk* is een oud gebouw, dat tot de gem. van *Baardwijk-en-Elshout* behoort.

Voorts heeft men hier een gasthuis voor oude mannen, zijnde het eenige gesticht van dien aard, dat ten plattelande van *Heusden* gevonden wordt; het werd in 1447 gesticht, door *Ar nol dus Wout er s e*, geboortig van *Besoijen*, *Advokaat* bij het *Hof van Luik*, die dit gesticht erfgenaam maakte van alle zijne goederen. Dit gasthuis diende aanvankelijk tot onderhoud van acht oude mannen; maar door verval der goederen en de staatkundige beroeringen is het nauwelijks in staat, om er twee te onderhouden. Ook is er eene school. De *windkorenmolen*, die hier vroeger gestaan heeft is, voor eenige jaren afgebrand, maar in 1838 is door *Z.H. de Koning* concessie verleend tot het oprigten van eene anderen. In vroegere tijden moet hier ook een adellijk huis, het *Huis Val ckevoor t*, gestaan hebben, waarvan evenwel thans niets meer te zien is.

B a a r d w i j k is de geboortepl. Van den geleerden *Joannes Bar wit ius*, die, in de 16de eeuw geleefd hebbende, eerst geheimschrijver van *Keizer Rudol f II* en na diens dood van *Keizer Mat t h i a s* geweest is.

Het wapen van *B a a r d w i j k* is een schild van goud, beladen met een rad van keel (rood).

BAARDWIJK-EN-ELSHOUT, kerk., gem., prov. *Noord-Brabant*, klass. van *Heusden*, ring van 's *Grevelduin-kapelle*; met 200 zielen. Deze gem. heeft ééne kerk te *B a a r d w i j k*. Het beroep van den Predikant geschiedt met agreatie van den Ambachtsheer van *Baardwijk*. De eerste, die hier het leeraarsambt heeft waargenomen, is geweest *Johannes Andelius*, die hier in 1610 Predikant was.

BAARDWIJKSCHE-OVERLAAT, prov. *Noord-Brabant*, kant. en distr. *Waalwijk* tusschen *Baardwijk* en *Drunen*. Het eerste ontwerp van dezen overlaat is men verschuldigd aan den Burgemeester van *Gorinchem* den Heere *Mar tinus van Bar nevel t*, die in 1740 of daar omtrent, het eerste onderzoek derwege bewerkstelligde. Op den 4 October 1734 werd deze overlaat door hem voorgeslagen, zoo als het ontwerp daarvan in eenen herdruk van de kaart van den Landmeter *J. Bos t ingius* van 1638 voorkomt; deze voorslag had een bijzonder onderzoek van daartoe benoemde deskundigen ten gevolge. Men vindt de kaart van den Heer van *Bar nevel t* zelve, met de consideratiën dien aangaande, in de Resolutien van *Holland* van 1758, terwijl die van 1759, 1763, en 1765 de verschillende discussiën en andere stukken, omtrent dezen overlaat bevatten; zijnde overigens door *J. P. Ploos van Am st el* in 1773 nog een werkje uitgegeven, onder den titel *Rivierkundige waarnemingen* enz. opgegeven door *Mar tinus van Bar nevel t*, waarin men het hoofdzakelijke omtrent dezen en andere overlaten vermeld vindt. – Het gedachte ontwerp, intusschen door den Majoor der Genie *B. J. de Roy* nader gewijzigd en begroot op f 216.175, is, na gesloten conventiën tusschen de Provinciën *Holland*, *Gelderland*, de Generaliteit en de stad 's *Hertogenbosch*, van 10, 12 en 14 Junij 1763, respectivelijk, ingevolge Resolutiën van *H. E. M. Heeren Gecommitteerde Raden van Holland en West-Friesland*, dd. 26 Junij 1765, den 26n Februarij 1766 aanbesteed, en voorts in dat jaar ten uitvoer gelegd.

Volgens de voormelde conventiën, zijn de voorschrevene kosten aldus gdragen:

door <i>Gelderland</i> ,	f 30,000
“ de Generaliteit,	- 40,648
“ “ stad 's <i>Hertogenbosch</i> ,	- 25,000

en door de provincie *Holland*, welke het beheer over de daarestelling van den overlaat bekwam, en belast bleef met het voortdurend onderhoud, het restant, ad - 120,527
zamen als boven f 216,175

Gedachte overlaat, dient, om den winters, het *Bosscheveld* van het overstromingswater over de *Langstraatsche Buitenvelden* en door het *Oude-Maasje*, in het *Bergscheveld* of den in November 1421 verdronken *Zuid-Hollandsche waard* te ontlasten, en tevens, de doorstroming des waters van de *Waal* naar de *Maas* door het *Kanaal van St. Andries* en over den *Heerenwaardschen overlaat* te bevorderen, waardoor ook de *Waal* en de *Merwede*, in sommige gevallen, eenigzins kunnen ontlast worden.

De omgeving van 's *Hertogenbosch*, al veel vroeger dan 1740 de noodzakelijkheid van eene ontlasting der overstromings-wateren van het *Bosscheveld* ingezien hebbende, deed, na den zeer hoogen waterstand, welke den 3 Maart 1658 plaats had, en tot 8 voeten 9 duimen (2 ¼ elle) boven het nul-peil aldaar opklom, zijnde tot hiertoe maar eenmaal, namelijk in Februarij 1757, slechts ééne rijnlanschen duim overtroffen, door den Landmeter *J. Bos t ingius* eene opneming verrigten, en hem tevens naar eene afleiding omzien.

Blijkens de kaart, in 1658, door gemelden Landmeter uitgegeven, is door hem toen een afleidingskanaal voorgeslagen door de landen ten Zuiden van den *Hollandschdijk*, achter *Sprang*, naar de lage velden onder 's *Gravenmoer*, en verder op de rivier de *Donge*. Dit kanaal zoude eene breedte hebben moeten erlangen van 46 roeden (173 ellen) en eene diepte van 3 voeten (0,94 el) onder het maaiveld, terwijl de lengte bepaald werd op omtrent 2000 roeden (7532 ell.) edoch dit (eigenlijk het eerste) ontwerp tot ontlasting van het *Bosscheveld* is

zonder gevolg gebleven; eene gewijzigde uitvoering van dat plan word in 1809 door het comité centraal van den waterstaat op nieuw voorgedragen tot ontlasting van het water der Beersche Maas, en de kosten op 26 tonnen goude berekend. De door Z. M. in 1821 benoemde commissie tot onderzoek der beste rivierafleidingen heeft, na het nodige onderzoek, dat ontwerp, als, behalve om de kosten, die alleen voor graafwerk, bij eene schatting op 6 a 7 millioenen berekend werden, ook om vele andere zwarigheden, waaraan het onderworpen zonde zijn, geheel ter zijde gesteld. Als middelen van verbetering van den afvoer van overtollig opperwater uit de omstreken van 's Hertogenbosch vindt men, dat door JACOB PIER LINCK, in zijne *Beschrijving van den watersnood van 1757*, ook reeds in de eerste plaats het daarstellen van het zoo evengemelde afleidingskanaal van BASTINGIUS is aangeprezen, maar ten anderen daartoe dienstig geacht de BAARDWIJKSCHE OVERLAAFT.

Deze OverlAAF, zoo als die volgens het ontwerp van den Heer VAN BARNEVELT, gewijzigd door den Majoor der Genie DE ROY, in 1766, is daargesteld, had tusschen de beide leidijken eene ruimte van 165 Rijnl. Roeden (622 ellen); de lengte bedroeg, tusschen den boven en den benedenmond, ruim 1600 ellen, en voor het geheel zijn 155 morgen 466 roeden Rijnlandsch ingenomen, waarin de gemeenten *Baardwijk* en *Drunen* ieder nagenoeg voor de helft gekomen zijn. ----

In den bovenmond van, vóór de instrooming, de zoogenaamde M E E R D I J K, overeenkomstig het voorstel van den landmeter M. BOLSTRA, tot 8 Rijnlandsche voeten (2 ellen 51 duim) beneden de hoogte, welke het water, in December 1740, aan de bovenzijde van dien dijk bereikt had, afgeslecht (te 's Hertogenbosch is toen het water het hoogst tot 7 voet 8 duimen Rijnlandsch (2 ellen 41 duimen) boven nul of het peil der militaire inundatie waargenomen), zoodat de overloop van het water over den natuurlijke grond ongeveer ter hoogte van het tegenwoordige rijzenstortebed gelegen, plaats had. Tot het einde van het jaar 1783 schijnt dit natuurlijk terrein voor den vroeger plaats gehad hebbenden overloop of de werking des overlaats genoegzaam bestand geweest te zijn: immers in de maand Maart 1784, toen de werking tot de hoogte van 1 el 7 duimen plaats had, vindt men het eerst van drie gevallende grondgaten melding gemaakt; deze kolken moeten zich niet alleen tot de bedding, die voor overloop van het water bestemd was, bepaald hebben, maar zich binnenwaarts van dien nog al eenigzins aanmerkelijk hebben uitgestrekt.

De rampen, in Februarij 1793 veroorzaakt, waren grooter; daardoor zijn groote veranderingen in dezen overlaat moeten gemaakt worden; op gemelden tijd, zijnde omtrent 29 jaren na den aanleg, werd de overlaats-bedding, zoo vermeend wordt, ten gevolge van het onvoorzigtige doorsteken of de ongenoegzame wegruiming van eenen in 1794, van wege het departement van oorlog op meergemelde overlaats-bedding, gelegden dijk of kade, tot keering der toen gestelde militaire inundatie, erger dan in 1784 beschadigd; de onstane kolken vormden, met die in 1784 aldaar gespoeld, een verbazend grondgat, welks oppervlakte in 1808 nog omtrent tien rijnl. Morgen besloeg, en daarbij zeer diep was – en, behalve dat de gedachte overlaats-bedding, uit het beloop en de uitgestrektheid van den laatstvoorzegden kolk te oordeelen, grootendeels zal vernield zijn geworden, is door voorschreven ongeval 72 morgen best weiland, gelegen even buiten den benedenmond des overlaats of circa 20 minuten gaans van den gevallen wiel, diep onder het zand bedolven.

Gemelde rampen hadden het verplaatsen en veranderen der overlaats-bedding ten gevolge; men besloot namelijk, om, op omtrent 350 ellen distantie binnen den bovenmond, of noordwaarts van de ontramponneerde bedding, een nieuw overlaats-bed, en wel een zoogenaamd rijzenstortebed, te leggen.

Dit ontwerp werd dan ook achtereenvolgens, denkelijk in den zomer van 1793, ten uitvoer gebracht, en het gedachte stortebed werd ter plaatse voorschreven gelegd; het verkreeg, in eene rechte lijn of strekking dwarsover, eene lengte van 622 ellen, de kruin werd opgewerkt ter hoogte van het toen of reeds bij den primitieven aanleg, vastgesteld overlaatspeil, dat is: op

het nulpeil of het peil der militaire inundatie te 's Hertogenbosch (hetwelk 4 ellen 12 duim boven A.P. gelegen is), en verkreeg 2 voeten rijnl. (0,62 ell.) breedte; aan de beneden of stortzijde werd dit bed over de breedte van nagenoeg 13 ellen onder een flauw talud op het bestaande terrein te niet bewerkt. --- Dit buitenbelaap, het eigenlijke stortebed, bestaat geheel uit rijswerk, is op eene bijzondere wijze zamengesteld, en bestemd om de storting des waters op de blezen te ontvangen en alzoo ontgrondingen voor te komen. --- Aan de bovenzijde is de kruin met een aarden en bezood talud bewerkt, docerende omtrent 4 maal de hoogte.

En opdat het afkomend ijs, verbroken op het rijzend talud zoude neerkomen, en daaraan zoo min mogelijk schade toebrengen, had men ook toen, of misschien eenige jaren later, op de kruin circa op 1 roede rijnlandsch (3 ellen 77 duimen) afstands stevige ijsbrekers van dennenhout geplaatst.

Het natuurlijk terrein, waarop dit rijzenstortebed alzoo gelegd is, zal zich doorgaans 3 ellen 4 palmen boven A.P., of ruim 7 palmen onder het overlaatspeil, bevinden. Het overlaats-terrein beneden gemelde rijzenstortebed ligt verder onder eene meestal regelmatige afdaling van bijna 12 duim per 100 ellen distantie; in den beneden mond wordt de grondslag aan de zijde van Baardwijk omtrent 1 el 9 palm., en aan den kant van Drunen op ruim 2 ell. 1 palm boven A.P. bevonden.

Door waarnemingen werd nu ook van tijd tot tijd bevestigd, hetgeen vroeger ook reeds ondersteld was, dat namelijk de overlaat of op het punt is van te gaan werken, of reeds aangevangen is, wanneer de rivier de Maas, te Heusden, wassende, op 12 voeten rijnl. (3 ellen 77 duimen) aan het peil aldaar, of nagenoeg even zooveel boven A.P. gerezen is.

Niet lang bleef intusschen deze nieuwe overlaats-bedding zonder rampen, want in December van het jaar 1796 scheurde een tak van den grooten wiel van 1784 en 1793, hiervoren vermeld, door het stortebed heen, en bovendien ontstond er eene kolk in het rijzenbed, aan de zijde van Drunen, tegen den Leidijk. Ook in dien dijk zelven werd, daar ter plaatse, een gat veroorzaakt, doch het finaal doorbreken werd door de spoedige daarstelling van eene ringkade en mitsdien het overstromen van Drunen enz. voorgekomen. Nadat wijders de overlaat weder beloopt was, werd het rijzenstortebed om die kolken heen getrokken, en alzoo, onder eene veranderde rigting, weder hersteld.

Bij eene sterke werking, de hoogste der bekende overloopen des stortebeds van 1 el 20 duimen, welke in Februarij 1799 plaats had, en denklijk van ijs verzeld was, werd de oostelijke helft van gemeld rijzenstortebed weder zwaar beschadigd, en er vielen, op den 18^{den} dier maand, vier grondgaten in; ten gevolge waarvan men geraden vond het stortebed langs de beneden kanten of beneden gemelde kolken heen te verleggen, en dus de oude strekking, immers in zoo verre, te verlaten, en mitsdien, voor zoo veel het Oostelijke of meest ontramponeerde gedeelte betrof.

In het laatst van het jaar 1799, bekwam het rijzenstortebed dus de strekking, welke het met eenen elleboog van ruim 100 ellen lengte tot nog toe behield. Dit behoud kostte echter, tot 1812 toe, nog al aanzienlijke buitengewone opofferingen: zoo stroomden, in Maart van het jaar 1807, twee kolken in het stortebed, waarvan de grootste diepte 14 ½ ellen onder het maaiveld bevonden werd.

In Januarij 1809 viel met eene werking van 89 duimen een groot gat in gemelden overlaat, alsmede twee gaten in het terrein daar beneden gelegen.

In Januarij 1811 ontstonden in het stortebed zeven aanmerkelijke grondgaten, te zamen bijna zes duizend vierkante ellen, en in een dezer gaten werd 11 ½ ellen diepte onder het maaiveld gepeild, --- gelijk in den bendenmond des overlaats, aan de zijde van *Baardwijk*, toen ook nog gedeeltelijk in den Leidijk, doch meest in het platte terrein, zes grondgaten vielen.

Eindelijk werd de overlaat in 1812, zoo in de nabijheid van het stortebed als in den benedenmond, op verschillende punten ontgrond, doch dit was van veel minder aanbelang dan

de vroegere rampen. Alle de voorschrevene grondgaten werden successivelijk, zoodra de overlaat beloopt was, met zandgronden gedigt en voorts die, welke in het stortebed begrepen waren, met het rijzenbed als te voren overtrokken; of intusschen de straksgemelde, op den kruin gestelde ijsbrekers wel eenig nut hebben aangebragt, is zeer twijfelachtig. Op den 18 Februarij 1799, geraakte een aanzienlijk gedeelte dezer ijsbrekers reeds weg; er werden geene hersteld, en na den winter van 1809 besloot men ze te laten vervallen; in 1817 zijn de laatste weggeruimd.

Uitgezonderd, dat in Januarij 1820 nog één, doch geenszins belangrijk grondgat in den kruin van het stortebed, nabij den Drunenschen Leidijk ontstond, had men daaraan, na het jaar 1812, geene buitengewone rampen te betreuren, ofschoon sedert dien tijd nog de volgende voorname overloopen of overstromingen van het bed, plaats hadden; te weten:

In Januarij 1820 ter hoogte van	71 duimen.
“ November 1824	115 “
“ December 1825	72 “
“ Maart 1830, en mitsdien na de verbreding des overlaats hierna vermeld,	91 “
“ Maart 1831	82 “
en “ Januarij 1834	94 “

De werking in November 1824, welke van alle, die bekend zijn, het langst aanhield, begon den 5 dier maand, en hield tot 18 januarij 1825, of 75 etmalen, onafgebroken stand. De werking had over dien tijde gemiddeld ter hoogte van 58 duimen plaats, en het verval van den waterspiegel, tusschen 's Hertogenbosch en den Overlaat, bedroeg, tusschen de 5 November en den 6 December 1824, gemiddeld 53 duimen. Bij de toen plaats hebbende hoogste werking van 1 el 15 duimen, was dit verhang 81 duimen; en het middelbaar verval, tusschen de waterspiegels onmiddellijk boven en beneden het stortebed, of de eigenlijke storting, bedroeg over denzelfden tijd 83 duimen; terwijl dit verval, op het tijdstip toen de overloop ter hoogte van 1 el 15 duimen plaats had, niet meer dan 81 duimen bedroeg.

Sedert 1782 begonnen over het algemeen de werkingen van den overlaat na ultimo December, vijfmaal slechts in November, en eens vóór den 15 dier maand; zij eindigden meest in de maand Maart. Drie reizen had zulks in April plaats, en eens werkte hij tot den 16 dier maand.

In 1837 zoude de overlaat echter van den 8 Mei tot den 23 dierzelfde maand gewerkt hebben, en de Langstraatsche buitenvelden overstroomd zijn geworden, indien hij niet als naar gewoonte met den 15 April te voren gesloten was geweest. In September 1809 en in Julij 1817, zoude hetzelfde gebeurd zijn.

Sedert 1816 tot en met 1831 werkte de overlaat jaarlijks, uitgezonderd alleen in het jaar 1826. Zij werkte in 1788, 1790, 1822, 1823, 1829 en in 1835 tien reizen, te zamen gedurende 75 etmalen, zonder dat toen de Beersche Maas overgelopen heeft. Deze overlaat onderging wijders gedurende zijn bestaan verschillende rampen, en ook verbeteringen in het bed, en was meestal van nuttige uitwerking; later maakte hij het onderwerp uit van een bijzonder onderzoek der hierboven genoemde commissie tot onderzoek der beste rivierafleidingen, en het bleek, uit de toenmalige berekeningen van het vermogen van dezen overlaat, dat hij, bij den hoogsten stand, die het water op het Boschsche Veld, in November 1824 bereikte, volgens hierboven, tot 1 el 15 duimen boven het overlaatspeil, in staat was om, berekend met het Katwijksch coëfficiënt, 855 kubiek-ellen water in een seconde af te voeren, d. i.: bijna zes malen het middelbaar vermogen van de rivier de Boven-Maas, te Megen, welke, volgens Kr aij enhof , *Proef-ontwerp tot scheiding van Waal en Boven-Maas*, bl. 72, 152 kubiek-ellen bedraagt.

De gemelde commissie droeg te dier tijd voor, om, tot eene nog meer zekere afvoering van het water uit het *Bossche Veld*, het welk, door eene gelijktijdig voorgedragen verbetering

van de *Beersche Maas* (zie aldaar), aanmerkelijk zoude vermeerderen, dezen overlaat door verbreding vermogender te maken, en berekende, dat eene verruiming tot 1022 ellen bij het stortebed, en van 922 ellen bij den straatweg van Baardwijk op Drunen, daaraan bij eene watershoogte, als boven gemeld is, het vermogen zou geven, om 1399 kub. Ellen water, in eene seconde af te voeren, of elfmalen het middelbaar vermogen van de rivier de Boven-Maas, te Megen.

Deze verruiming in den jaren 1826 begonnen en, benevens de verlenging van het rijzenstortebed, in 1827 voltooid zijnde, zoo heeft de overlaat sedert eene wijdte van 1022 ellen aan de bovenzijde, op het stortebed, en van 922 ellen aan den benedenmond, bij den straatweg. De kosten, op deze verruiming geloopt, bedragen, behalve die tot het verhoogen der dijken ter wederzijden van de Langstraatsche velden, ruim f. 215,000. De gemelde straatweg, in 1821 met gebakken mopsteenen gelegd, is in 1827, ten gevolge der aangehaalde overlaatsverruiming, verlengd geworden, en, door eene bijzondere ligging of strekking aan de steenen gegeven, namelijk door de lagen, in plaats van *haaks*, op de as des wegs, zoogenaamd *gekeperd* te bewerken, zijn vermoedelijk tot hiertoe alle uitspoelingen en ontgrondingen in dezen straatweg, ofschoon hij wel eens meer dan eene el hoog overstroomd werd, voorgekomen. Ten einde de zoogenaamde Langstraatsche Buitenvelden voor ontijdige overstromingen van het bovenwater te behoeden wordt, volgens zekere conventie, waarschijnlijk in het primitive ontwerp begrepen, de overlaat telken voorjaar, door het leggen van eene kade (de zomersluiting genaamd) gesloten; deze kade moet vóór of op den 15 April gemaakt zijn, en ook telken najaar, vóór of op den 15 November weder weggeruimd worden; zulks heeft dan ook, zoo ver bekend is, tot hiertoe jaarlijks genoegzaam geregeld plaats gehad, uitgezonderd in de jaren 1811, tot in het voorjaar van 1816, over welken tijd dit niet geschied is. Het bed van deze zomerkade is even boven den bovenmond des overlaats gelegen, en de kade is gewoonlijk opgeruimd, te weten, voor de verruiming, ter lengte van 678 ellen, en na dien tijd over omtrent 950 ellen distantie, en wel tot omtrent 2 palmen onder het overlaatspeil. In 1795 werd de zomersluiting onmiddellijk landgs de bovenzijde van het stortebed gelegd; vermoedelijk was dit wel de eenige maal, dat zulks is geschied. Bij het leggen der evengemelde zomersluiting wordt zij opgetrokken tot ten minste 8 palmen boven het overlaatspeil, met 7 palmen kruinsbreedte, en talods van 2 op 1. Vóór 1818 had dit meestal tot omtrent ééne el, vijftien duimen boven dat peil plaats, met eene kruinsbreedte van 1 ¼ el.

Het hier bedoelde overlaatspeil of de hoogte van den kruin des stortebeds is, behalve door een of meer peilschalen, in de nabijheid van het stortebed geplaatst, ook aangeduid of verzekerd door eene streep, in een, daartoe in den bovenmond gestelden onderheiden hardsteenen peilsteen, ingebeiteld. Deze peilsteen was in 1807 reeds aanwezig, en de daarop gestelde streep staat nagenoeg gelijk met de nul, of het peil der militaire inundatie te 's Hertogenbosch, en mitsdien bijna 4 ellen 12 duimen boven A.P.